

Epeses

Rau Yo Paulu Iwode Pang Di Epeses I

Paulu Iwete Lo Ponana Ki Pang Di Tooltool Ke Kirisi

¹ Au Paulu, yo Maro itoo ye taunu lono a ipootau bet ayei aposol ke Yesu Kirisi i, in awodo rau nait pang ang di tooltool ke Maro yo katara lomu medana pang Yesu Kirisi a kanepe ye malala mai Epeses nga. ² Nen le apatarau pang Tamada Maro iye Tool Mai kiidi Yesu Kirisi bet lodi pang a tiyei dada dook mata pang, inbe tikaua lo silene kidi pang.

Kirisi In Dada Ke So Dook Mata Yo Ke Maro Nga

³ Tayitmaka Maro yo Tool Mai kiidi Yesu Kirisi Tamana, in ene. Ngan ye in iyei urata dook mata paidi, inbe ye urata yo Kirisi iyeii paidi i, in ikap so matana matana le imot yo ipa ye malala ki nga, ngan paidi bet ilonidi ye. ⁴ Ngan nen le ye kene yo Maro itar so le imot ke lang le tana a pompombe tiao nga, ngan ipootidi tooltool yo taye Kirisi tagaua le atu nga, ngan panga, a bet nen ngan tatoo dada le imot yo ye lono bet tatoo nga, inbe tanepe le taukada busunu ye matana. Ye in lono paidi mai san, ⁵ ngan la le mukot yege ni nga, ngan lon taridi nen, bet ole ikau idi kan le taye ben ye di natunu ye urata yo Yesu Kirisi iyeii i. Ngan ye in lon ponana bet iyei so yo nen nga, ngan la le itoo ye taunu lono ye so yo iyei nga. ⁶ Ngan

nen le tayitmaka ene le ilo ete ye yo lono paidi mai san a le iyei dada yo dook mata ki taunu, ngan paidi nga. Ye in iyei dada dook mata yo nen ngan le maiyoko kaiye paidi, ye Natunu yo lono panga mai san i. ⁷ Le Kirisi iraiia tinini mai i le imot a tiraumate bet iyimidi ye rara ki yo imati ye kene yo imata ye i. Nen le ikarata dada pang Maro bet igiri sennene yo kiidi nga. Le ye dada tani yo iyeii nen i, in itoo Maro lono, yesoo ye in lono paidi ngan la le iyei dada yo dook mata le dook mata san, ngan paidi. ⁸ Ngan nen le ye in iyei dada dook mata paidi, inbe ikap lo galanga paidi, a bet nen ngan lod galanga ye dada dook mata le imot yo lono bet tatoo nga. ⁹ Inbe dada tani yo lon taru a iken sollono i, in lon ponana bet ipaposi paidi ye urata yo Kirisi iyeii i. ¹⁰ Le dada tani in nen: Ye in ole matan kala so tina nga le imot le lo tagoro lal yo itaru bet Yesu imulu a isi ye in nga, ngan la bet iwinnoko so tina yo ke malala ki ngan le ipa ye ke tana i nga, ngan le imot man igaua, inbe itar du Kirisi parmana a bet nen ngan iyei kuto mai panga inbe matan kala.

¹¹ Le Maro in iyei so tina le imot a pombe ben tina yo lon kaua urata ye nga. Nen le mukot yege ni nga, ngan lon taridi nen, bet ole ipootidi tooltool yo taye Kirisi tagaua le atu nga, ngan panga, a bet nen ngan taye ben di tooltool ki. ¹² Ngan iyei nen a bet nen ngan am Yuda tina yo amtara lomam le atu pang Kirisi mugu nga, ngan amyitmaka Maro ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye. ¹³ Inbe ang di tooltool yo kapa ye rara kidi Yuda tiap, ngan lapau, ang ngan kaye Kirisi kagaua le atu. Yesoo, ye kene yo kalongo betanga moolmool ye dada yo

bet Maro ikau ang a ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang in nga, ngan le katara lomu medana ye bingi dook mata tani nga. Nen le Maro Amunu Silene yo ipamede betanga ye bet ikau pang i, in ikau pang a bet nen ngan itarkalang ben ang ngan di tooltool ki. ¹⁴ Le Maro Amunu Silene tani yo ikau paidi i, in iyei ben tarkilanga paidi bet so dook mata le imot yo ipamede betanga ye bet ikap paidi nga, ngan ole ikap paidi mool-mool. Ngan nen le lod galanga nen, pang dama ni ngan Maro ole ikap di tooltool ki yo iyimi di ye rara ke Kirisi nga. Nen le ole tayitmaki, inbe tayeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye.

Paulu Ipatarau Ye Di Tooltool Ke Epeses

¹⁵ Ye kene yo alongo bingi kiang bet katara lomu medana le ikenen leu pang Tool Mai Yesu, inbe lomu pang di tooltool ke Maro le imot mai san nga, ¹⁶ ngan le amaryoo tiap, bong kanakana ngan lok tutang a apatarau yang, inbe awete lo ponana kiau pang Maro yang. ¹⁷ Inbe asitoo torungu Maro, yo Tool Mai kiidi Yesu Kirisi Tamana inbe takamata ben ene mai san ke bet di tooltool tipayiti i, in ye pataraungu bet ikap lo galanga pang ye dada dook mata yo lono bet katoo nga, inbe ye taunu ole ipapos dada tina pang, a bet nen ngan lomu galanga ye dook. ¹⁸ Inbe apatarau pang Maro bet sul ki ole ilangarai lomu, a bet nen ngan lomu galanga dook ye dada dook mata yo bet ole iyei pang di tooltool yo ikiu di nga, yesoo so tina ngan la tatar matada a tanam ye nga, inbe ole lomu galanga dook lapau ye so dook mata yo ipamede betanga medana ye bet ole ikap pang di

tooltool ki ye taunu nga. Ngan so tina ngan dook mata le dook mata ki taunu. ¹⁹ Inbe apatarau lapau bet ole ipagalanga lomu, a bet nen ngan lomu galanga dook ye gurana ki yo ilonidi tooltool yo tatara lodo medana panga ye i, in mai san le illos gurana ke so nga le imot i. Ngan gurana ki yo ilonidi ye i, in gurana tani ²⁰ yo pombe le mai ye kene yo Maro ipamaditi Kirisi ye ni ke matenge a ikauu lo ye malala ki le lo iwur ye bene oonoo ye ni yo bet iyei kuto mai ye i. ²¹ Ngan nen le Kirisi in inepe ete, inbe gurana ki mai mata le illos di so sidi yo tiyei kuto maimai pang lang le tana nga, inbe di so sidi yo gurana kidi mai mata nga, ngan le imot. Le ene ilo ete san, le illos di dookoot katai ngan leu tiap, bong pang dama ni ngan lapau. ²² Nen le Maro itar so nga le imot la gurana ke Kirisi parmana, inbe ipootoo bet iyei kuto mai pang so tina nga le imot, inbe pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu ngan lapau. ²³ Ngan idi tooltool tina yo tagaua ye bareme ke Yesu nga, ngan tayei dawa ben Kirisi tani in bene le kene inbe soonoo kapala yo ke tinini nga. Le ipaponidi ye gurana ki, dawa ben ipapon so nga le imot yo iken ye ni mai i le imot ngan ye gurana ki lapau nga.

2

Idi Nga Ben Tammata Oo, Bong Maro Iyei Idi Le Taye Kirisi Tamagur Mulu

¹ Mugu nga ang ngan kanepé dawa ben di tooltool yo timmata koot nga, yesoo ang ngan kadada wer pono le kakapsap ye dada dook tiap yo ke sennene nga. ² Ngan nen le ye kene tani in ang ngan kayei dada dook tiap dawa ben di

tooltool ke tana i tiyei nga, inbe katoo dada dook tiap yo Satan lono bet katoo nga. Ngan ye in tool kuto mai yo matan kala di so sidi ke lang katene i, inbe ye la dookoot nga ikaua urata ye di tooltool yo lodi bet tilongo betanga ke Maro tiap, ngan lodi i. ³ Mugu ngan idi le imot nga tayeida dada dawa ben yo di tiyei nga. Nen le idi nga tayeida dada dook tiap ke sennene yo tiniidi iyolodi bet la tayeida nga, inbe tatoo dada dook tiap ke tana yo lod kaua urata ye bet tayeida a lod ponana ye nga. Ngan tayeida dada dook tiap yo nen nga, yesoo idi tooltool ke tana i nga, ngan tipasui idi le tapa ye dada dook tiap yo ke sennene nga. Nen le Maro katen malmal paidi inbe ole iyemenai idi le tapa ye di tooltool kapala le imot yo tiyei sennene nga. ⁴⁻⁵ Moolmool, mugu ngan idi nga tadada wer pono le ye Maro matana ngan tanepe ben di tooltool yo timmata koot nga, bong ngan Maro yo lon ponana bet ilele lono ye di tooltool i, in lono paidi mai le mai san, ngan la le ipamaditidi taye Kirisi le ikaua nepongo dook mata yo paunu, in paidi. Nen le ye lono yo paidi a bet iyeida dada dook mata yo nen ngan paidi ye i, in la le ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo bet igarungidi i. ⁶ Le tina Maro ipamaditidi tooltool yo taye Kirisi tagaua le atu nga, ngan nen le dookoot nga dawa ben ikau idi taye a talo tanepe ye malala ki, inbe matan kala so nga le imot. ⁷ Ngan iyeida nen a bet nen ngan pang dama ni nga, ngan ole ipapos dada ki yo iyeida paidi ye urata ke Yesu Kirisi nga, ngan dook mata le illos so yo dook mata nga le imot. ⁸ Le Maro ikau ang a ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang in nga, ngan ye lono yo pang mai san a bet iyeida dada dook mata

yo nen ngan pang nga. Ngan ang tapmu kayeie urata sa dook mata ngan la le Maro ikau ang a bet ipamulang ye, ngan tiap, bong in ben lo ponana ki pang. Ye in iyei nen, yesoo ye yo katara lomu medana pang Kirisi nga. ⁹ Le moolmool, ang ngan kayeie urata sa ngan la le ikau ang a ipamulang ye, ngan tiap. Ngan nen le ke bet tool sa koon payiti a iwete bet ye in dada ki dook mata, ngan la le Maro ikau a ipamule ye, ngan tiap. ¹⁰ Le idi tooltool yo taye Yesu Kirisi tagaua le atu nga, ngan Maro ye taunu iyei idi le tanepe ye nepongo paunu, a bet nen ngan tayeie urata dook mata tina yo Maro lon kaua urata ye mukot bet ole tayeie nga.

*Maro Igaua Di Yuda Inbe Di Tooltool
Yo Tipa Ye Rara Kidi Yuda Tiap Nga, Ngan Ye Kirisi*

¹¹ Nen le ang di tooltool yo kapa ye rara ke di Yuda tiap nga, ngan lomu tut ye mugu ngan di Yuda tiwete bet ang ngan tarkilanga ke Maro yo ke koranga tiniidi i, in iken yang tiap. Inbe di ngan titiki le di tapdi tiyitmak di bet di ngan di tooltool ke Maro ye yo tikoro tinidi nga. Bong dada ke koranga di tooltool tinidi i, in so yo di tooltool tiyeii ye tinidi kulini ye di tapdi bedi leu i. ¹² Ngan ye kene tani in ang ngan kanepé manga mooloo ye Kirisi. Inbe ang ngan ben di tooltool ke Isrel yo Maro ipootoo di panga ye taunu, ngan tiap, le ang ngan ben di tooltool ke malala san le kanepé diki. Ngan nen le betanga medana yo Maro ipamede pang di tooltool ki i, in ang ngan kanepé diki ye. Inbe ye kene yo kanepé ye tana i nga, ngan lomu galanga ye Maro tiap, le katar matamu a kanam ye so dook mata tani yo lono bet iyeii pang i, in

tiap lapau. ¹³ Bong ang di tooltool yo mugu ngan kanepé manga mooloo ye Maro nga, ngan dookoot nga kaye Yesu Kirisi kagaua le atu, le ye rara ki yo imati ye kai palasingi kaini i, in ikau ang a kaman potai ye Maro a kaye kagaua.

¹⁴ Nen le Kirisi ye taunu la iyeyi idi tooltool yo Yuda inbe yo Yuda tiap nga, ngan bet tagaua lodo le atu a tanepe ye lo silene yo ki i. Ngan mugu ngan tagauagaua tiap, inbe tanepe ben koi. Le dada dook tiap kiidi tani yo bet lodo pang di diede ye tiap i, in ben koongoo medana a ipotidi le tanepe ki ki. Bong ngan Kirisi isorreke koongoo tani, inbe iyeyi idi le man tagaua lodo a tanepe ye budanga atu. ¹⁵ Le Kirisi tani in irautoo gurana ke wer ipa ye noonongoo matana matana yo ke wer ngan ye matenge yo ki i. Ngan ye taunu lon tar bet iyeyi nen, a bet nen ngan igau idi tooltool yo tanepe ye budanga ru tina nga, le man taye tagaua ye budanga ataleu yo paunu i, inbe tanepe ye lo silene yo ki i. ¹⁶ Nen le ye matenge ki tani yo tipatota lo kai palasingi kaini ye i, in igiri dada dook tiap kiidi yo bet taye koi pang di diede ye i. Le tina igau idi tooltool ke budanga tina yo ru nga a man tagaua ye atu, a bet nen ngan ikau idi le man taye Maro tagaua lodo le atu. ¹⁷ Ngan Kirisi in isi ngan bet si iwetewete bingi dook mata pang di tooltool yo tinepe manga mooloo ye Maro nga, inbe pang di tooltool yo tiwete bet di ngan tinepe potai ye nga, ngan ye dada yo bet tigauagaua a tinepe ye lo silene yo ke Maro in nga. ¹⁸ Nen le ye urata yo Kirisi iyeyi i, in la am Yuda inbe ang di tooltool yo Yuda tiap nga, ngan dookoot nga idi le imot ngan ke bet tala potai ye Tamada Maro la

takodo matana, inbe tapatarau panga ye gurana yo ke Amunu Silene i.

Idi Tooltool Ke Kirisi Nga Rumu Moolmool Ke Maro

¹⁹ Ngan nen le ang di tooltool yo Yuda tiap nga, ngan dookoot nga ang ngan dawa ben di tooltool ke malala san, too ben di tooltool kapala yo tinepe diki, nga tiap. Bong ang ngan kaye di tooltool kapala yo Maro ipootoo di panga ye taunu, ngan kagaua le atu, le ang le imot ngan di tooltool ke malala ke Maro. ²⁰ Le ang ngan dawa ben renge ke rumu yo ke Tool Mai nga. Inbe am aposol le di Maro koonoo nga dawa ben sawa yo tire rumu lo pono nga. E Yesu Kirisi in dawa ben nasil yo tirauu kataunu a bet iparama rumu i. ²¹ Ngan nen le ye in la iparama rumu tani in soonoo kapala yo bet man tiseke pang ye nga, ngan le imede a iyei ben bareme mai ke sungunu yo Tool Mai ipootoo panga ye taunu i. ²² Le ang di tooltool tina yo Yuda tiap nga, ngan kaye Kirisi kagaua le atu, ngan nen le ang ngan lapau kapa ye di tooltool kapala yo ke Maro nga, ngan kagaua a kayei ben rumu atu yo bet Maro Amunu Silene inepe ye i.

3

*Paulu Iwetewete Bingi Dook Mata Pang Di Tooltool
Yo Tipa Ye Rara Kidi Yuda Tiap Nga*

¹ Au, Paulu i, anepe rumu dook tiap ke di talnga dikidiki lono nga, yesoo ayei urata ke Yesu Kirisi a bet nen ngan alonang ang di tooltool yo kapa ye rara ke di Yuda tiap nga. ² Nen le ang ngan o

kalongo betanga ye urata tani yo Maro ikauu pau i. Ngan ye in iyei dada dook mata pau a ikaua urata pau nen, bet awetewete bingi dook mata pang ye dada ki yo bet lono pang mai san a iyei dada dook mata pang ye i. ³ Ngan dada ki tani yo lon taru a iken sollono i, in ipaposi pau, le dookoot nga awodo betanga ki kasin a ilo ye rau i pang koot nga. ⁴ Le ye kene yo bet kakinkat betanga tina nga, ngan ole lomu galanga nen, au i lok galanga dook ye dada yo Maro lon taru ye Kirisi a iken sollono i. ⁵ Ngan mukot ye kene yo Yesu isi tia nga, ngan Maro ipaposo dada ki tani in pang tooltool siap. Bong yo dookoot nga Amunu Silene ipaposi pang di aposol le di Maro koonoo tina yo ipootoo di panga ye taunu nga. ⁶ Ngan dada ki tani yo iken sollono i, in nen: Bingi dook mata in dada yo bet ang di tooltool yo Yuda tiap nga, ngan ole kakap so dook mata gaongo leu ben yo Maro ipamede betanga ye bet ole ikap pang di tooltool ki yo di Yuda nga.

⁷ Ngan au i, Maro iyei dada dook mata pau a ipamedau ye gurana ki, a bet nen ngan ayei ben kapraingi ki, inbe awetewete pang di tooltool ye bingi dook mata tani i. ⁸ Moolmool, au i akamatau ben tool kase le apa mur yege ye di diek kapala le imot yo ke Maro nga. Bong Maro lono pau a iyei dada dook mata pau nga, ngan bet nen a awetewete pang di tooltool yo Yuda tiap ngan ye so dook mata yo bet Kirisi ikap pang di nga. Inbe so tina yo bet ikap pang di nga, ngan ben balingi yo dook mata le dook mata ki taunu nga. ⁹ Inbe Maro ipootau bet apagalanga di tooltool le imot ye dada ke Maro yo lon taru a iken sollono i. Kulkulunu

ngan Maro tani yo itar so nga le imot i, in ipaposo dada ki tani pang tooltool siap, ¹⁰ bong dookoot nga ipaposi a ise mallangana oo. Le tina iyei di le tigaua le atu ye bareme ke Yesu nga, ngan bet nen a bet di so sidi yo gurana kidi maimai nga, inbe di so sidi yo tiyei kuto maimai pang lang le tana nga, ngan ole tikamata ben lo galanga ke Maro in dook mata le imot. ¹¹ Nen le dada tani yo mukot ngan Maro lon taru ye kene yo itara tana tiao i, in la dookoot nga itoo le kanono pombe ye urata yo Tool Mai kiidi Yesu Kirisi iyeii i. ¹² Le idi tooltool yo tatara lodo medana pang Kirisi a taye tagaua lodo le atu nga, ngan o ke bet tatattadaia Maro mulu tiap. Yesoo, Kirisi la iso dada paidi bet tapa le tala potai ye Maro i. ¹³ Le au i atorang bet ken lomu dook tiap ye yo asolo moonoo ye urata yo ayei bet alonang ye, nga be, bong lomu ponana ye.

Paulu Ipatarau Ye Di Epeses

¹⁴ Ngan yesoo Maro in iyei so tina le imot pang, ngan la le agun turuk le du damok toko tana ke dama ke Tamada Maro, inbe apatarau panga yang. ¹⁵ Ngan Maro ikarata so le imot yo ke malala ki ngan ipa ye ke tana i. Nen le di tooltool le imot yo dookoot nga tinepe ye malala ki inbe di tooltool yo tinepepe go ye tana i nga, ngan Tamadi la ye i. ¹⁶ Inbe dada ki le imot yo iyei pang nga, ngan dook mata ki taunu. Nen le au i apatarau panga bet itoo dada dook mata ki tani a ipamede lomu ye gurana ke Amunu Silene a bet nen ngan kakodo le kamede, ¹⁷ inbe katara lomu le imede moolmool pang Kirisi, a bet nen ngan inepe le imede lomu in. Inbe apatarau bet dada dook mata tani yo bet

Maro lono pang ye mai san i, in ole ipamedang a bet nen ngan kakodo le kamede ye dawa ben kai yo ramini itorobono tana le idu lopo i, inbe dawa ben rumu yo tire lo ye sawa medana pono i. ¹⁸⁻¹⁹ Ngan nen le ang ngan kaye di tooltool ke Maro le imot nga, ngan ole lomu galanga dook ye Kirisi lono yo paidi i, in mai balai nga. Ngan lono yo paidi i, in mai le mai san a ipa le ilo ete inbe idu lopo inbe ingaua ni mai i le imot, le tool sa ke bet lon galanga ye pitiap yege. Bong au i apatarau nen, bet iyei ang le kanepa le dawa ben ye ni.

²⁰ Le tayitmaka Maro ene, yesoo gurana ke Amunu Silene yo iken lodo i, in iyei urata mai le mai san. Nen le so le imot yo tatoru ye, inbe so yo lod kaua urata ye bet ilonidi ye nga, ngan ole iyei le imot ipa ye so kapala mulu lapau. ²¹ Le tayitmaka ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye urata yo iyei kataunu ye di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu ngan tiye Yesu Kirisi nga. Le tayitmaka ene dookoot nga inbe pang dama ni ngan le ikenen nen le taukan motingi. Moolmool.

4

Di Tooltool Ke Kirisi Nga Tigaua Ye Budanga Atu

¹ Au i anepe rumu dook tiap ke di talnga dikidiki lono nga, yesoo ayei urata ke Tool Mai. Ngan la awete le kook mede ye betanga pang nen, bet kanepa dook mata ye dada tina yo Maro lono bet katoon nga, yesoo ye in iku ang panga bet la kayei ben di tooltool ki nga. ² Le kanakana ngan ang tapmu ole karautoo ang le kadu lopo ye di diemu kapala nga, inbe kanepa le lomu pusbe dook mata.

Inbe kumata le bet di tooltool tiyei dada dook tiap sa pang nga, ngan ken katemu malmal pang di tarrai be, bong lomu pang di mai san a kasolo moonoo tina. ³ Ngan nen, yesoo Maro Amunu Silene iyei idi a taye di diede tagaua ye budanga atu. Le bet nen ngan ole kakodo le kamede ye dada yo bet lomu iken silene pang di diemu a kaye di kagauagaua dook ye i. ⁴ Le kakamata, idi tooltool yo tatara lodo medana nga, ngan tagaua ye budanga ataleu, le idi ngan dawa ben tool atu kanono. Inbe Maro Amunu Silene ataleu la inepe lodo i. Inbe gaongo leu, ye kene yo Maro ikuu idi ye in nga, ngan idi le imot nga tatar matada a tanam bet pang dama ni, ngan ole ikaua so dook mata yo ipamede betanga ye bet ikauu paidi i. ⁵ Inbe idi le imot nga Tool Mai kiidi in ataleu, inbe patomonaingi moolmool ke dada yo idi nga ke bet tatara lodo medana pang Kirisi a bet nen ngan ipamulidi ye i, in ataleu, inbe rriungu yo tirriu idi ye i, in ataleu lapau. ⁶ Inbe idi le imot nga tasung pang Maro ataleu, le idi nga Tamada ataleu. Ngan ye in matan kala di tooltool ki nga le imot, inbe ye Amunu Silene ngan inepe ye di tooltool ki nga le imot lodi, inbe iyei urata ki ye di tooltool ki nga le imot lapau.

⁷ Bong Kirisi lono paidi a iyei dada dook mata paidi, le itoo ye taunu lono inbe imalimidi atu atu ye urata tina yo matana matana nga. ⁸ Le ben betanga yo tiwodo lo ye Rau ke Maro ngan iwete nga,

“Ye kene yo ipa a ilo pang ye ni yo iken ete ni nga,
 ngan di koi ki yo illos di ye patokongo nga,
 ngan imugu pang di,

inbe titoo a tiye tilo pang ete,

inbe ikap so dook mata pang di tooltool ki.”✧

⁹ Ngan nen le atorang ye betanga yo iwete bet “ilo pang ete” i, in punu balai? Ngan punu nen, ye in ilo pang ye ni yo iken ete yege ni, bong mugu ngan ye in ipa le isi ye ni yo iken lopo i, in ye tana tani i.* ¹⁰ Le tool tani yo ipa ke ete a isi tana i, in ye la imulu a ilo pang ete le lo inepe ye malala ke Maro, a bet nen ngan iyei kuto mai a gurana ki ipapon so le imot yo iken ye ni mai i le imot nga. ¹¹ Inbe ye tani in la ikap urata matana matana pang di tooltool i. Nen le ipootoo di tooltool kapala bet tiyei aposol, inbe kapala bet tiyei di Maro koonoo. Inbe di kapala ngan ipootoo di bet tiyei ben di tooltool yo bet tiraia bingi dook mata ke Yesu nga, inbe di kapala ngan tiyei ben di tooltool yo bet matadi kala di tooltool ke Kirisi inbe tipatomonai di ye betanga ke Maro nga. ¹² Ngan itar di nen a bet nen ngan tilon di tooltool ke Maro bet di tapdi tiyei urata yo ki nga, inbe tipamede di tooltool tina yo tiyei ben Kirisi kanono nga bet tikodo le timede. ¹³ Le ole iyei nen le lo idi le imot tagaua le atu ye lodo medana yo tataru pang Kirisi i, inbe idi le imot lod galanga dook ye Maro Natunu tani a takodo le tamede ye, dawa ben di tooltool yo ben timatu koot ye so ke Maro nga. Inbe gurana

---

✧ **4:8** Rau ke Woungu (Buk Song) 68:18   * **4:9** Ngan kattenge betanga i iwetewete ye Kirisi yo ilo pang ye malala ke Maro i. Bong kulkulunu ngan ipa ke ete a isi tana i si tirauu a imata, motong la titaru lo agoro lono ke di matenge. Ngan di tooltool kapala tiwete bet betanga nga iwetewete ye kene yo Kirisi imata a idu ye malala ke masngana du iyei urata ke Maro, motong la ise a ilo pang ete nga.

ke Kirisi ole ipaponidi a bet nen ngan panga le nepongo kiidi ole dook mata dawa ben ki.

¹⁴ Nen le idi nga ole tanepe dawa ben di kakase maimai tiap, nga tiap. Le kumata tool sa bet iwete betanga san paidi, ngan ole palbe leu be tapalele lodo medana yo tataru i, in tiap. Too, kumata tool sa bet lo galanga ki dook mata le bet illungidi nga, ngan ole tatar talngada a talongo betanga ki tiap lapau. Ole nen ngan taye i dawa ben ookoo yo muru le kokor isuru tiek pono a ila le ngan iman i. ¹⁵ Bong bet nen ngan tawetewete betanga moolmool ke Maro ye dada yo bet lodo pang di diede ye mai san i. Ngan kumata bet taye i nen nga, ngan ole Maro Amunu Silene yo inepe lodo i, in ole ilonidi a bet nen ngan tanepe dawa ben Kirisi ye taunu ye so le imot yo taye i nga. Ngan ye in ben kutodo, ¹⁶ inbe idi nga taye i ben bene le kene inbe soonoo kapala yo ke tinini nga. Yesoo ye in kutodo, le idi tooltool yo taye i ben sekenge ki le medana inbe arono nga, ngan ke bet tagaua le atu inbe tapamedidi atu atu a bet takodo. Inbe ye dada gaongo leu, yesoo so yo Kirisi ikap paidi atu atu bet taye i nga, ngan ke bet lodo pang di diede inbe taye i di tagaua a takodo le lo tamede.

Ole Taportak Lodo Ye Dada Kiidi Yo Tayei Nga

¹⁷ Ngan tina nen nga, le kalongo betanga yo bet awete pang ye Tool Mai ene nga! Ye gurana yo ikauu pau i, ngan la awete le kook mede ye betanga pang bet ken kanepi mulu ben di tooltool gok yo lodi galanga ye Maro tiap, ngan be. Di ngan, lodi kaua urata ye so yo moolmool tiap inbe taukan kanono nga. ¹⁸ Inbe di ngan tinepe

todo lono le ke bet lodi galanga ye Maro tiap. Moolmool, kapodi lono ngan imede dawa ben pat, le tinepe manga mooloo ye nepongo dook mata yo bet Maro ikauu pang di tooltool ki i. ¹⁹ Ngan di ngan ye ke kanakana ngan tiyei dada dook tiap le lodi pon ye, le dookoot nga tiyetai ben nga tikapsap a bet nen ngan moomoodi ye, ngan tiap. Nen le dada dook tiap ke tana yo lodi bet tiyei nga, ngan tipas le tiyei leu. Inbe dada matana matana yo giri leu nga, ngan tinidi iyolo di bet la tiyei mulu le taukadi maryoongoo ye.

²⁰ Bong ang ngan ye kene yo tipatomonai ang ye dada ke Kirisi a kayei ben di tooltool ki nga, ngan tipatomonai ang bet kayei dada yo nen ngan tiap. ²¹ Ngan au i lok tar bet ang ngan o kalongo betanga sa ye Kirisi oo, inbe ye kene yo katara lomu panga ye in nga, ngan di tooltool ki tipatomonai ang ye betanga moolmool yo ipa ye Yesu nga. ²² Ngan nen le ang ngan tipatomonai ang bet kagege dada gurunu yo mugu ngan kanepes ye i, inbe lomu gurunu yo mugu ngan ikap llungunu yang ngan le kayei sennene yo bet igarungang nga, ngan kakatte. ²³ Bong ngan di tooltool yo tipatomonai ang nga, ngan tiwete pang bet katar manga pang Maro Amunu Silene bet iyei lomu le paunu a bet nen ngan lomu ole ikaua urata ye dada dook mata yo paunu ngan lapau. ²⁴ Ngan tina yo Maro iyei ang le lomu paunu nga, le nen ngan kanepes ben di tooltool paunu nga. Nen le katoo dada moolmool yo ke Maro nga, a bet nen ngan ikamatang ben ang ngan tooltool noonoomu ye matana, inbe kanepes le dawa ben di tooltool yo ipootoo di panga ye taunu nga.

²⁵ Ngan nanga, ken ang atu atu ngan kallungu be, bong kawete betanga moolmool pang di diemu yo kapala nga, yesoo idi le imot nga tanepe ye budanga atu, le idi nga dawa ben tool atu kanono.

²⁶ Le kumata bet katemu malmal nga, ngan ken kayei sennene be. Inbe ken kaparama kate malmal kiang le lo ke idu a todo be, bong katemu sil mugu ngan, ²⁷ yesoo kumata le bet kayei nen nga, ngan ole katar manga pang tool kuto mai kidi so sidi bet itou ang a kakapsap ye dada dook tiap yo ke sennene nga. ²⁸ Ngan tool yo ke pinnau i, in ken ipinau mulu be, bong bet ye taunu imadit a iyei urata ye so dook mata yo bet iloni ye nepongo ki, a bet nen ngan so ki le ke bet ilon di tooltool yo timaka ye so nga.

²⁹ Ken kawete betanga yo dook tiap ngan pang di diemu be, bong bet nen ngan kawete betanga dook mata yo ke bet ipamede lodi le imede nga, ngan leu, a bet nen ngan betanga kiang tina ngan ole ilon di tooltool yo titar talngadi pang nga.

³⁰ Inbe ken kayeie so sa yo bet iyeie Maro Amunu Silene yo inepe lomu in le lon madoko be. Ngan Maro Amunu Silene tani, in ben tarkilanga ke Maro yo itaru yang a ipitnai ang ben ang ngan di tooltool ki i. Le kumata bet tarkilanga ki iken yang nga, ngan ke bet lomu galanga nen, ye lal yo bet Kiriisi imulu a isi ye in nga, ngan ole ikau ang a ipamulang ye so dook tiap yo ke tana i nga.

³¹ Nen le kakatte lo botoboto le kate malmal kiang a ikoo. Inbe dada dook tiap yo bet kaye di diemu kaparsu a kaparsululu ye nga, inbe dada yo bet kawete mur ye di tooltool a kagarung edi ye nga, inbe dada matana matana yo bet kakap masngana

pang di tooltool kapala ye nga, ngan kakatte le imot a ikoo lapau. ³² Inbe lomu mulumulu ye di diemu kapala a lomu dook mata pang di, inbe lomu kalli dada dook tiap kidi yo tiyei pang nga, dawa ben yo Kirisi ilonang ngan le Maro igiri sennene kiang nga.

5

Tanepe Todo Lono Be, Bong Tanepe Ye Ni Galangana

¹ Ang ngan Maro di natunu yo lono pang mai san nga, le katoos dada gaongo leu ben yo itoo nga.

² Inbe kanepe ye nepongo dook mata yo bet lomu pang di diemu ye mai san i, le dawa ben Kirisi yo lono paidi mai san nga. Ngan ye in iraiia tinini a imata yidi, le iyei ben so ke paroranga pang Maro. Ngan ye soo so yo iyeii i, in iyeie Maro le lon ponana ye, dawa ben tool iyei paroranga ye so a kini ki dook mata ilo pang ye Maro le lon ponana ye nga.

³ Nen le kumata bet ang ngan kayei ben di tooltool ke Maro koot nga, ngan ken kakapsap ye dada ke kerenge yo bet moomoodoo ye nga, ngan be. Inbe ken kayei dada kapala yo giri leu ye Maro matana nga, inbe matamu gorengana ye so ke di diemu ngan be, yesoo di tooltool yo Maro ipootoo di panga ye taunu nga, ngan o ke bet tiyei dada yo nen, ngan tiap. ⁴ Ngan nen le ken kawete betanga yo bet kagarung di tooltool lodi ye nga, ngan be. Inbe kawete betanga yo taukan punu nga, inbe kayei sere ye betanga yo bet di tooltool tilongo ngan moomoodi ye, ngan be. Bong kawete lo ponana kiang pang Maro ye soo so yo ilonang

ye nga. ⁵ Au i ole ayeie betanga kiau i le igalanga, a nen ngan lomu galanga nen: Tool yo ikapsap ye dada ke di kerenge, too iyei dada yo giri leu, too matana gorengana ye so kidi diene i, in o ke bet lo igaua ye di tooltool yo Kirisi iye Maro bet matadi kala di, ngan tiap. Yesoo, tool yo nen i, in dawa ben isung pang di kai padodo, le ke bet ikaua so yo Maro ipamede betanga ye bet ikap pang di tooltool ki, ngan siap. ⁶ Ngan nen le ken kalongo pang tool sa yo bet ikaua llungunu yang a bet la kayei dada dook tiap yo nen nga, ngan be. Yesoo, betanga kidi ngan taukan punu, inbe di tooltool yo tisaak noonoongoo a tiyei nen nga, ngan kate malmal ke Maro ole pombe ye di. ⁷ Ngan nen le ken kayangara di tooltool yo nen, ngan be.

⁸ Mugu nga ang ngan ben kanepé todo lono ye dada dook tiap kiang yo kayei nga, bong dookoot nga ben kanepé ye ni galangana, yesoo kaye Tool Mai kagaua le atu a iyei ang le lomu iken galangana dook mata. Ngan nen le ole katoo dada yo Maro lono dook mata ye nga. ⁹ Ngan awete nen, yesoo di tooltool yo tinepe ye ni galangana nga, ngan kanakana ngan ole tiyei dada yo dook mata ngan le imot, inbe tiwete betanga yo moolmool nga, inbe titoo dada noonoonoo yo ke Maro nga. ¹⁰ Le tina kakapge bet le kapusye soo dada yo bet Tool Mai lono dook mata ye nga, inbe kayei. ¹¹ Inbe ken kayangara di tooltool yo ben tinepe todo lono ngan a katoo di ye dada dook tiap kidi yo tiyei, ngan be. Bong bet nen ngan kapapos urata dook tiap kidi yo tiyei ngan le iken mallangana, a bet nen ngan timot ye. ¹² Yesoo, di tooltool tina ngan tiwala muridi pang Maro, inbe urata yo tiko

a tiyei sollono nga, ngan atoo, idi nga moomoodoo bet tawetewete ye. ¹³ Bong ye kene yo bet tapapos dada tina le imot yo nen ngan bet ila mallangana nga, ngan ole di tooltool lodi galanga ye ben ngan dada balai nga. ¹⁴ Yesoo, so le imot yo ise le iken ni galangana nga, ngan todo ke bet iduku mulu tiap, bong ole se iken mallangana. Le ye punu in la le di tooltool tiwete nen:

“Ang di tooltool yo kaken kalli nga, ngan kamadit!

Kagege ni ke matenge a kamadit le kamagur mulu.

Kumata bet ang ngan kayei nen nga, ngan Kirisi ole ilangarai lomu ye sul ki, a bet nen ngan kanepe ye ni galangana.”

¹⁵ Ngan nen le kakap tutang dook leu ye dada kiang yo kayei nga, le ken kapa ben di tooltool yo taukadi lo galanga ye dada dook mata yo bet titoo nga, ngan be. Bong bet nen ngan kapa ben di tooltool yo lodi galanga ye dada yo dook mata nga. ¹⁶ Ngan lal yo dookoot tanepe ye nga, ngan dook tiap. Nen le kanakana ngan bet dada atu koon panganga pang bet kayei dada yo dook mata nga, ngan kayei leu, ole nen ngan lal yo bet kayeii ye i, in ila ilene sorok. ¹⁷ Ngan nen le ken kayei ben di tooltool kapakapa be, bong kakapge bet le lomu galanga dook ye soo so yo Tool Mai lono bet kayei nga. ¹⁸ Inbe ken kayin ran medana mata le kutomu moo ye be, ole nen ngan iyei ang le kayei dada dook tiap ben kidi gaunu yo tiyei nga. Bong bet nen ngan katar manga pang Maro Amunu Silene a ipaponang, a bet nen ngan ipasongosongang ye dada dook mata yo ki nga. ¹⁹ Ngan ole kawete pang di diemu

kapala ye woungu yo iken ye Rau ke Woungu nga, inbe woungu yo bet kayitmaka Yesu ene ye nga, inbe woungu kapala yo Maro Amunu Silene inin pang a iken lomu nga. Le katara lomu le imot ye, inbe kawou pang Tool Mai. ²⁰ Le kanakana ngan kawete lo ponana kiang pang Tamada Maro ye so ngan le imot ye Tool Mai kiidi Yesu Kirisi ene.

Noonoongoo Pang Di Garup Kerenge Tiye Di Niditooroo

²¹ Kumata le ang ngan bet kaparanaia Kirisi nga, ngan ang atu atu karautoo ang le du kanepe di diemu parmadi, inbe kaparanai di lapau. ²² Le ang di garup yo kerenge nga, ngan karaua pang di nimutooroo a katoo betanga kidi dawa ben yo karaua pang Tool Mai, inbe katoo betanga ki nga. ²³ Yesoo, di nimutooroo ngan la tiyei kuto mai pang, dawa ben Kirisi yo iyei kuto mai pang idi tooltool yo tagaua ye bareme ki nga. Ngan nen le Kirisi tani in dawa ben kutodo, inbe idi nga dawa ben bene le kene inbe soonoo kapala yo ke tinini nga. Inbe ye in tool tani yo ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo bet igarungidi i. ²⁴ Nen le di garup yo kerenge nga, ngan ole karaua pang di nimutooroo ye so nga le imot lapau, dawa ben di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu ngan tiraua pang Kirisi nga.

²⁵ Ang tamoto yo kerenge nga, ngan ole lomu pang di rimamu mai san, dawa ben Kirisi yo lono pang di tooltool yo tigaua ye bareme ki ngan mai san nga. Moolmool, ye in lono pang di mai san, ngan la le ye taunu iraiia tinini pang di a bet ilon di ye. ²⁶ Ngan iyei nen, a bet nen ngan tiyei ben di

tooltool ke Maro, inbe titoo dada le imot yo lono bet titoo nga. Nen le iyei di le tinidi igalanga ye matana ye kene yo tilongo betanga ki a titara lodi medana ye ngan le tirriu di nga. ²⁷ Inbe ye in iyei nen, a bet nen ngan iyei idi tooltool yo tagaua ye bareme ki nga, le tayei dawa ben garup yo ikarata tinini le dook mata ki taunu pang kerenge i. Ngan nen le Kirisi lono bet giri sa isau yidi tiap, inbe so dook tiap sa yo ingaua tiniidi ngan tiap lapau, bong bet tiniidi igalanga dook mata le imot, inbe tanepe le taukada busunu ye matana, yesoo ye in lono bet idi nga tayei ben di tooltool ki ye taunu, dawa ben tamoto ikaua garup a iyei ye taunu rimana i. ²⁸ Le ye dada gaongo leu ben yo Kirisi lono mai san pang di tooltool ki yo tigaua ye bareme ki nga, ngan ang di tamoto yo kerenge nga, lomu pang di rimamu mai san, ben yo lomu pang ang tapmu a le matamu kala tinimu dook mata nga. Ngan tamoto yo lono pang rimana mai san i, in dawa ben ye taunu lono panga mai san lapau. ²⁹ Le kakamata, tool sa yo lono dook tiap pang ye taunu a bet igarungu tinini, ngan tiap, bong ipakani inbe matan kala dook mata. Le in dawa ben Kirisi yo matan kala di tooltool yo tigaua ye bareme ki nga, ³⁰ yesoo idi nga ben bene le kene inbe soonoo kapala le imot yo ke tinini nga. ³¹ Ngan nen le betanga yo tiwodo a iken ye Rau ke Maro ngan iwete nen, “Ye punu yo nen in la le tamoto bet ikere nga, ngan ole igege tamana le tinana, inbe la iye rimana tinepe gaongo, a bet nen ngan yeru tigaua le tinidi ataleu.”[☆] ³² Ngan betanga nga imoo, inbe punu iken mallangana

---

☆ 5:31 Pudu (Stat) 2:24

tiap, bong akamata nen; betanga nga iwetewete ye dada yo Kirisi iye di tooltool ki ngan tigaua le atu ye i. ³³ Bong betanga yo nga iman pang yidi lapau. Le ang atu atu ngan lomu pang di rimamu mai san, ben yo ang tapmu lomu pang mai san nga. Inbe ang garup ngan lapau, katoo dada yo dook mata ngan ye di nimutooroo matadi.

6

Noonoongoo Pang Di Kakase Tiye Di Tamadi

¹ Ang di kakase nga, ang ngan kaye Tool Mai kagaua le atu, le bet nen ngan kalongo di tamamu le tinamu koodi, yesoo in dada dook mata tani yo bet kayeii, in naiti. ² Le kalongo betanga ke Maro yo iwete nga, “Kuraua pang tamam le tinam a kulongo betanga kidi.” Inbe ye wer tani i, in wer kapala yo Maro iwete mugu ye nga, ngan ipamede ye betanga medana sa yo bet iyei dada dook mata pang di tooltool bet titoo, ngan tiap, bong wer tani i, in ipa ye betanga medana ki. Ngan la iwete mulu nen, ³ “Le kumata bet kuyei dada dook mata nen nga, ngan ole nepongo kiong yo ke tana i, in dook mata le le lo kuyei konga.”[☆] ⁴ Inbe ang di kakase tamadi nga, ngan ken kayei di natumu a katedi malmal be. Bong bet nen ngan kakap noonoongoo pang di, inbe kapatomonai di ye dada yo ke Tool Mai nga.

Noonoongoo Pang Di Tooltool Ke Poranga Tiye Di Kuto Maimai Kidi

---

☆ **6:3** Pamulenge (Kisim Bek) 20:12; Wer (Lo) 5:16

⁵ Ang di tooltool yo ke poranga nga, ngan ole katattadai di kuto maimai kiang yo ke tana i nga, inbe katoo dada yo dook mata ngan ye matadi a karaua pang di. Le kagaua lomu le atu bet katoo betanga kidi, dawa ben yo kalongo betanga ke Kirisi a katoo nga. ⁶ Ang ole kalongo betanga kidi a karaua pang di ye kene yo kaye di kanepa a tikamata urata yo kayei nga, inbe ye kene yo tinepe manga mooloo yang ye in nga, ngan karaua pang di lapau, a bet nen ngan lodi dook mata pang. Ngan ang ngan ben di poranga ke Kirisi, le ole kagaua lomu le atu bet kayei urata yo Maro lono bet kayei nga. ⁷ Ngan nen le kagaua lomu le atu moolmool bet kayei urata kiang dook, dawa ben kayei urata pang Tool Mai nga, bong pang tool ke tana i tiap. ⁸ Le lomu tut, di tooltool yo ke poranga, inbe di tooltool yo ke poranga tiap nga, ngan kumata le bet tiyei urata dook mata, ngan Tool Mai ole ikap balingi dook mata pang di ye urata kootoonoo kidi yo tiyei nga.

⁹ Ngan ang di kuto maimai yo ke di poranga nga, ngan kayei dada gaongo leu pang di poranga yo kiang nga le imot. Inbe ken kawete katkat pang di be, yesoo ang ngan lomu galanga nen, ang kaye di ngan kuto mai kiang ataleu in la Tool Mai yo inepe ete ye malala ki ni. Ngan ye ni iyei dada gaongo leu pang di tooltool nga le imot, le ke bet lono dook mata pang tool atu, inbe lono dook tiap pang tool san, ngan tiap.

*Paulu Iwete Pang Di Tooltool Ke Kirisi Ye Dada
Yo Bet Tiye Satan Tipatoko Ye I*

¹⁰ Ngan betanga kiau yo bet awete porai pang ngan nen. Ole kakap gurana ye Tool Mai, ngan la bet guramu nga, yesoo ye in gurana ki mai le mai san. ¹¹ Le katar so kiang ke patokongo yo Maro ikap pang nga, ngan ilo tinimu, a bet nen ngan kakodo le kamede, inbe karautoo tool kuto mai kidi so sidi ye dada ki yo ke kaplungunu nga. ¹² Ngan ole taye nen, yesoo idi nga taye di tooltool moolmool tapatoko tiap. Bong taye di so sidi yo gurana kidi maimai a tiyei kuto maimai pang lang le tana, inbe di so sidi ke geingi sennene yo tinepe todo lono nga, ngan la taye di tapatoko nga. ¹³ Ngan nen le katar so ke patokongo yo Maro ikap pang, ngan ilo tinimu, inbe kapanat dook ye patokongo, a bet nen ngan ye kene yo bet moonoo pombe pang yang ye in nga, ngan o ke bet kamol tiap, bong ole kakodo le kamede. ¹⁴ Le kakodo le kamede, inbe karaia lomu le imot a katoos betanga yo moolmool i, yesoo ole iyei ben bittoongoo yo kawittoo lo galimu a iparama mala kiang a bet kadada ye patokongo i. Inbe kayei dada dook mata yo noonoonoo nga le ikenen leu, yesoo ole iyei ben sousoungu medana yo tool ke patokongo isousou ye a iyakala katene i. ¹⁵ Inbe kaparama bingi dook mata yo iwetewete paidi ye dada yo bet taye Maro tagaua inbe tanepe ye lo silene yo ki i, yesoo ole iyei ben loningi ke kemu yo kaparir lo kemu a bet kakodo dook ye patokongo nga. ¹⁶ Inbe so san mulu in nen, kaparama lomu medana yo kataru i, in le imede, yesoo ole iyei ben sakeke yo katoka bet kayottarai dawa yo tool kuto mai kidi so sidi bet iso ang ye nga. ¹⁷ Inbe kaparama dada tani yo bet Maro ikau idi a ipamulidi ye so dook

tiap yo bet igarung idi i, in le imede, yesoo ole iyei ben so medana yo tool ke patokongo ikudu a iyakala kutono ye i. Inbe kakap betanga ke Maro yo Amunu Silene ikap pang ngan a kaparama le imede, yesoo ole iyei ben pul kiang ke patokongo. ¹⁸ Le kanakana ngan kapatarau ye gurana yo ke Maro Amunu Silene i, a katoru bet ilonang ye so nga le imot. Inbe ye kene yo bet kapatarau ye in nga, ngan kakamatang dook leu, inbe kapatarau le ikenen leu a kalon di tooltool yo ke Maro nga le imot.

¹⁹ Inbe lomu tutau lapau a kapatarau pang Maro yau, a nen ngan ye kene yo bet ayiti kook bet awetewete pang di tooltool ye in nga, ngan ole ipamedau le atattadai tiap, inbe ipapos betanga yo bet awete ngan pau. Ngan kumata le bet iyei nen nga, ngan ole apaposo bingi dook mata yo mugu ngan iken sollono bong dookoot nga pombe a ise mallangana i. ²⁰ Ngan tina Kirisi iwangau bet la awetewete betanga ki pang di tooltool nga, ngan la le dookoot nga tiparamau a titarau se anepe rumu dook tiap ke di talnga dikidiki lono ye i. Le kapatarau a katoro Maro bet ipamedau a nen ngan atattadai be, bong akodo le amede inbe awetewete ye bingi dook mata tani. Ngan kumata le bet kayei nen nga, ngan la bet ayei urata kiau dook nga.

*Paulu Itoro Maro Bet Iyei Dada Dook Mata
Pang Di Tooltool Ke Kirisi*

²¹ Ngan Tikikus yo itara lono moolmool ye urata ke Tool Mai, inbe lok panga mai san i, in ole pola iwete pang ye so le imot, a bet nen ngan ang lapau

ole lomu galanga nen nga anepe balai inbe ye soo so yo ayeii i. ²² Le ye punu in la le awanga bet ipola pang yang ye i, a nen ngan pola igasa pang ye nepongo kiam, inbe ipamede lomu ye betanga sa.

²³ Nen le ang di diek nga, ngan apatarau pang Tamada Maro iye Tool Mai kiidi Yesu Kirisi bet yeru tiyei ang le kanepé ye lo silene kidi, inbe tilonang le lomu pang di diemu mai san, inbe katara lomu le imede ye Kirisi. ²⁴ Le apatarau nen bet Maro ole lonopanga iyei dada dook mata pang ang di tooltool le imot yo lomu mai san pang Tool Mai kiidi Yesu Kirisi le ikenen leu nga.

Rau Ke Maro
The New Testament in the Arop dialect of the
Arop-Lokep language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Arop-Lokep long
Niugini

copyright © 2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Arop-Lokep

Dialect: Arop

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 23 Feb 2024 from source files dated 23 Feb 2024

6d295e13-7d74-5276-9c6d-7f0499d3adf2